

1193128

אגרת בקורת

441

או

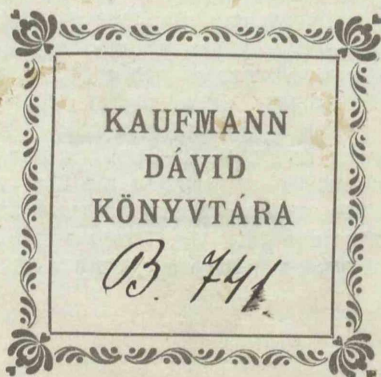
הערות והוספות

לס' קונטרס תרי"ג.

מאת

ש' ז' ח' ה'

Sonderabdruck aus „Hamagid“ 1878.

אגרת בקורת.

לכבוד ידידי הנכבד הרה"ח המפואר וכו' מוה'
אהרן דר' יעל לינעק ני' שלום וברכה!

כאשר היטבת חסדך עמדי לשלוח לי את מחברתך
היקרה "קונטרס תרי"ג" מהרתי וכתכתי לך הודתי וברכתי.
ועתה כאשר עברתי על פני ספרך בשים לב כראוי,
ראיתי כי כמעט לא הנחת מקום לבאים אחרך. אמנם
יען כי אין מדרש בלא חידוש, מצאתי קצת דברים
להוסיף ולהעיר. ואמרת אשימה אותם לפני כס משפטך,
ואתה תשפוט ולא אני:

עמוד 4 כתבת: אזהרת ראשית וכו' ונמצא מהן בדפוס
רק א"ב ראשונה. — אמנם לא לבד בדפוס, כי גם
בכל הכת"י הנודעים לא נמצא רק א"ב ראשונה ולא
נמצא מעולם, כי לא נהחבר יותר — ונלענ"ד כי
אזהרת ראשית נתחבר בפומבדיתא עוד לפני חבור ס'
הלכות גדולות ועל כן לא נזכרו בהן תרי"ג מצות בפרט
רק בכלל, אמנם אחרי כן כאשר מנה אוהן בה"ג אחת
לאחת למצוא חשבון, נכתבה בישיבה גם אזהרת אתה
הנחלת, ואם רוח ההשערה לא תוליקני תועה, אדמה
כי נתחברה בישיבת רב יוסף בר אבא גאון פומבדיתא
(בשנת תקע"ד ליצירה). כי אמנם בראש אלה האזהרות
נמצא במחזור רומי: "אזהרות דאליהו זכור לטוב" ובאגרת

ר' שרירא נמצא כתוב על דבר ר' יוסף גאון הנזכר :
 ואיתמר דהוי אתי אליהו ז"ל ויתיב במתיבתא דיליה —
 והנה באגרת רש"י נמצא שם עוד : „ולא הות דוכתא
 דהוה מר אהרן קמיה דהוא אב"ד והוה גמיר ועדיף טפי
 מניה מיהו וכו' אדבריה למר רב יוסף" — והחכם גרעין
 ישער (ח"ה 468 מהד"ת 421) כי מר אהרן זה הוא
 המובא במצרף לחכמה בשם רוקח כ"י : „ר' אהרן שעלה
 מבבל משום מעשה שהיה וכו' ובא בארץ לומכרדיא
 בעיר אחת ששמה לוקא ושם מצא את ר' משה וכו'".
 והוא המובא גם כן בכ"י פאריז : „וכשבא הגאון ר' משה
 מלוקא וכו' למדינת מגנצא וכו' והוא היה תלמידו של
 אהרן אבי כל המדות (כצ"ל גם במצרף לחכמה במקום
 אביו אהרן) מבבל" — ולפי"ז יתכן כי מר אהרן זה הביא
 אתו את אלה האזהרות, היינו אזהרת ראשית ואחה
 הנחלת, לאיטליא או גם לאשכנז, ומשם נחפשו גם
 לרומניא מצד אחר ולצרפת מצד אחר (רק בצרפת
 עזבו אחרי כן את אזהרת אתה הנחלת ואמרו תמורתה
 אזהרת אמת יהגה חכי לר' אליה הזקן) ולכן נמצאו
 אלה האזהרות רק במחזורים של אלה הארצות ולא
 בספרד. וזה שלא כדברי מהר"ם זקש ז"ל שכתב (קובץ
 מעשי ידי גאונים ע' 99) כי, סדר הראשון הזה הכניס
 רב עמרם גאון לתוך סדורו אשר שלח לספוד ומשם
 נתפשט ונשמר בסדר אשכנז — כי אמנם לא נמצא
 בסדור ר' עמרם ולא בסדר ספרד. וכפי מה שהבאת
 ע' 6 בהערה היה לפני ר' יצחק בן טודרוס בסדור ר'
 עמרם אזהרות אחרות המתחילות אתגור חיל לרומם
 הכורא. — והנה גם דעת החכם צונץ נראה כי אזהרת
 ראשית קדמה בזמן לאזהרת אתה הנחלת, כי את הראשונה
 הביא בספרו על קורות הליטרטור של הפיוטים בע' 21
 ואת האחרונה בע' 23. ובאמת אמרו מתחלה את אזהרת
 ראשית ביום א' של שבועות ואת אתה הנחלת ביום ב'
 כמו שהוא במנהג רומי ובמנהג רומניא. אך אחרי כן
 החליפו הסדר במנהג אשכנז, אולי מפני שיש באזהרת
 אתה הנחלת מנין המצות בפרט, לכן אמרו אותה באשכנז

ביום א' — ונראה כי מן אזהרת ראשית נקראו גם כן
הבאים אחריה בשם אזהרות, וכמו כן מפני שמצאו כי
אזהרת עולה תר"ג. עי' בפי' המחזור.

עוד כתבת (שם ע' 4): „אתה הנחלת וכו' מקולמוס
של החכם שד"ל ז"ל [דף כ"ד] שלטה כאן טעות כי כתב
שבספרי הדפוס לא נמצא מהן רק א"ב ראשונה וזה
שייך לאזהרת ראשית" — במח"כ לא שייך לאזהרה
ראשית, כי כאשר העירותי למעלה לא נמצא מעולם
יותר גם כ"י, וצדקו בזה דברי רשד"ל, כי באזהרות אתה
הנחלת לשבועות לא נמצא מהן רק א"ב ראשונה" כאשר
ראיתי באמת במחזור מנהג רומא דפוס שונצין רמ"ז
ודפוס בולוניה ש' — ש'א אשר בירי, אמנם זאת היה לו
לרשד"ל להוסיף כי לשבועות לבד לא נמצא רק א"ב
ראשונה, אמנם לשבת שלפני שבועות הנקרא בשם
שבת הגדול של שבועות נמצאו גם בדפוס בשלימוח
מתחלה ועד סוף. וכנראה לא שם רשד"ל עינו על אלה
האזהרות לשבת שלפני שבועות, כי מח שמביא רשד"ל
מהן כ"י נמצא גם בדפוס לשבת שלפני שבועות והוא
על מצח אזהרת ראשית „אזהרת דרבנן", ועל מצח אתה
הנחלת „אזהרות דאליהו זכור לטוב". —

ע' 5 העירות לנכון, כי אזהרות ר' יצחק ב"ר ראובן
מיוסדות על הלכות גדולות וכי יש לתקן על פיהן מנין
המצות של בה"ג ואני מוסיף כי היה לפניו הנוסחא
בה"ג לא כמו שהוא אצלנו בדפוס, רק כמו שהוא בכ"י
רומא, כפי אשר ראיתי בהעתק שלפני מתוך כ"י הנ"ל
שלחולי בטובו ידי"ג החר"א ברלינער גי' בהיותו ברומא
בשנת תרל"ג. והנני להביא פה איזה דוגמאות: בה"ג
כ"י רומא חסר לא יהיה לך, וכן לא נמצא באזהרות ר'
יצחק בר ראובן, אך בעל נתיב מצותיך הוסיפה מסכרה
(דף פ"א) על פי ה"ג הנדפס. ובהפך לא נמצא בה"ג
הנדפס השמר בנגע הצרעת, ותמה על זה בעל נתיב
מצותיך (דף צ"ג) אמנם נמצא בה"ג כ"י וכן באזהרות
ריב"ר: לשמור בנגע הצרעת — בה"ג כ"י: מצות חנוף
וקדוש השם, וכן באזהרות ריב"ר: פאר מצות חנוף
וקדוש

וקדוש השם, עי' נתיב מצותיך דף ל"ג, ובה"ג הנדפס לא נמצא רק קדוש השם, וחסר מצות הנוף אך היה נמצא לפני ר' משה בן תבון ורשב"ץ עי' בזהר הרקיע על אזהרות ר"ש בן גבירול מ"ע קנ"ז: וזרין מתנים, שכתבו והגאון ו"ל כתב מצות הנוף וגם זה נעלם.

גם הסדור של אזהרות ריב"ר דומה יותר אל ה"ג כ"י מאשר בנדפס, כי הנה בה"ג כ"י נמצא אחר לא תעשה כל מלאכה וכו' ובראשון ושמיני של חג הסוכות, לאו דלחם וקלי וכרמל לא תאכלו, וכמו כן באזהרות ריב"ר דף פ"א: התפרדו מעשות מלאכה בשבעה ימים ידועים ולחם וקלי וכרמל לא תאכלוהו, אמנם בה"ג הנדפס, אחר לאו דשמונה ימים נמצא לאו דלא יראו פני ריקס. וכן בה"ג כ"י אחר ולא תשקצו את נפשותיכם נמצא ולא יבאו לראות כבלע וכ"ה גם באזהרות ריב"ר דף פ"ז, אך לא כן בה"ג הנדפס. — גם הלשון בה"ג כ"י דומה יותר אל אזהרות ריב"ר מאשר בה"ג הנדפס. עי' לדוגמא בה"ג כ"י: והבאת שלום וצדק ואמונה. וכן באזהרות ריב"ר דף מ"ה: טוב לגבר כי ישא ויהן בצדק והאמונה אזור חלציו. אמנם בה"ג הנדפס: ואהבת [צ"ל] והבאת כמ"ש בכ"י וכן הגיה הנתיב מצותיך] שלום וצדק אמת.

עוד כתבת שם (ע' 5): „ובתוך הלאוין מונה גם בשר בתלב וכו' שנשמט בה"ג" — אמנם בה"ג דפוס ויניציא ודפוס ווארשא שלפני לא נשמט, ונמצא גם כן: לא תבשל גדי בתלב אמו.

ע' 9 „בה"ג מונה י"ח בסקילה ט' בשריפה ב' בהרג ט' בחנק כ"ב בכרת י"א במיתה" — ועל זה יש לי להוסיף, כי אמנם כן הוא בראש הלכות גדולות, אך לא כן בסופו, ובהכרח כי נפל טעות בראש או בסוף ה"ג, והנני לרשום פה השנויים ביניהם וגם מה שמצאתי בכ"י רומא, ובפירוש לאזהרות גבירול מאת ר' יצחק בר טודרוס, הנמצא אצלי העתק החכם ב"ג נ"י מכתב יד פאריז (אשר הזכרת בס' 20) ובפירוש אזהרות גבירול לר' משה אבן תבון הנמצאות אצלי בשני כתבי יד:

תשעה

תשעה בשריפה. בפרטן תמצא עשרה כמ"ש בנהיב מצותיך וכ"ה במנין המצות של רס"ג ובפי' האזהרות לר' יצחק בר טודרוס וכן הגיה הרב ר' אברום שמעון טרוב ז"ל בה"ג דפוס ווארשא. אמנם בה"ג כ"י רומי ובפי' האזהרות לר"מ בן חבון נמצא ג"כ: תשעה.

תשעה בחנק. אמנם בסוף ה"ג: שמונה (כי לא נמצא שם, והוא עמו"י) וכ"ה במנין רס"ג ובפי' ר' משה בן חבון ור"י בר טודרוס (ככ"י רומי: שבעה ונראה ט"ס) עשרים ושתים ככרת. צ"ל עשרים ושלוש כמ"ש בסוף ה"ג, כי נמצא שם גם „ועל אשת אחיו" החסר בתחלת ה"ג. עי' בנתיב מצותיך דף ע"ד, וכ"ה בה"ג כ"י ובמנין רס"ג ובפירוש האזהרות לר"מ בן חבון ור"י בר טודרוס. וכ"כ הראב"ע שמות י"ב מ"ז וכן הגיה הרב ר' אברהם שמעון טרוב ז"ל בה"ג דפוס ווארשא.

אחת עשרה במיתה, וכ"ה בכתב יד רומי ובפי' ר"מ בן חבון. אמנם במנין רס"ג ובפי' ר"י בר טודרוס: עשרה. עמוד 10 כתבת: „זוהר הרקיע וכו' קושט' רע"ה, אמשט' תצ"ה, לבוב תרי"ח" אמנם באמת נדפס ס' זוהר הרקיע רק בקושט' ובלבוב, אמנם באמשטרדם נדפס רק קצור ממנו, ועל שער ספר האחרון נמצא: „אזהרות לר"ש בן גכירול וכו' עם פי' הרשב"ץ דבר שלא ראינו עד היום" — ולפי זה איננו הנדפס מתחלה בקושטנטינא, ועי' בדף ב' ע"ב: „וכבר אמרנו בהקדמת הספר כי המחבר הזה אשר אנחנו מזכירים הנה הוא הרשב"ץ אשר חבר פי' אלה האזהרות ועל דרך שמתו אנחנו הולכים בפי' הוזה" — והנה ההקדמה לא נמצאת בדפוס רק בכ"י וויען. עי' רשימת גאלדענטהאל עי' 34—35 כי נמצא שם פי' זה עם ההקדמה אחר ס' זוהר הרקיע, ושם מביא כי מחברו הוא ר' שלמה רפאל וחיבר את הפירוש הנ"ל בשנת רצ"ה. אמנם והמביאו לבית הדפוס באמשטרדם הוא ר' שלמה אדהאן. גאלדענטהאל טעה במה שעירבב שם שני אלה יחד כאשר הראה לנו החכם רמש"ש ברשימתו הגדולה של ספרים נדפסים הנמצאים באקספרד ע' 2329. והנה

כדף ו' ע"ב עד דף ז' ע"ב מפירוש הנדפס הנזכר נמצאו שמונה בתים נוספים על אזהרות גבירול, ובסוף הפירוש על אלה הכתים נמצא: „ע"ב דש"א" — ונראה לי כי הוא ר"ת: „דברי שלמה אדהאן, אשר חיבר גם ס' בנאות דשא ונדפס ג"כ באמשטרדם בשנה הנ"ל, ולפי'ז מחבר הפירוש על השמונה בתים הנזכרים הוא ר' שלמה אדהאן, ויש לעיין בכ"י ויען אם נמצאו שמה השמונה בתים הנ"ל למען נדע מי מחברים, אם ר' שלמה רפאל או ר' שלמה אדהאן. והנה הרב חיד"א בשם הגדולים ח"ב דף ד' מדפוס ווילנא כתב: „וראיתי באיזה ספר שהרשב"ץ הוסיף באזהרות רשב"ג שמונה בתים וכו' וכעת אין בידינו ס' זוהר הרקיע וכו' למען דעת בירורן של דברים" ובאמת לא נמצאו השמונה בתים הנ"ל בזוהר הרקיע, רק בקצור הנדפס באמשטרדם, כי הרשב"ץ לא הוסיף באזהרות גבירול. —

ע' 12 „חכמת הנפש" ע"י גם המזכיר לרמשי"ש 1877
ע' 53.

ע' 13 „ריעות עזים וכו' ר' שמעון בר שמואל"
צ"ל ר' שמשון בר שמואל.

ע' 16 „מנין תרי"ג מצות לרס"ג וכו' ויש לפקפק בדבר" לפי ענ"ד אין ספק כי הם לרס"ג, אחרי אשר הראה הג"מ שיר"ז"ל בצופה למגיד ש"ו עמוד 325 כי בתשר"ק האחרון (עמוד 37) יש בשורה שניה של כל בית אות אחת (ולפעמים שתי אותיות) מחתימת שמו: שעיד בן יוסף אלוף, כמו שחתם את עצמו גם באזהרותיו בדבור לא תחמוד (עמוד 52) סעיד בן יוסף, וכפי שהראה שם הרב הנזכר, חתם שמו גם במספרים בשורה הראשונה מן הפתיחה לאזהרותיו (עמוד 26), כי מן אצל עד ימימה, עולה כמספר: סעיד בן יוסף אלוף, ועי' גם קורות הליטרטור של הפיוטים להחכם צונץ עמוד 94 שהסכים לזה [וכנראה לא נתמנה עוד לגאון בזמן חבר האזהרות, יען חתם את עצמו בתואר: אלוף]. והנה לא ראיתי עוד למי שהעיר כי בתשר"ק האחרון של מנין המצות לרס"ג סוף עמוד 37 חסר בית אחד

היינו

היינו שתי שורות אשר הראשונה הוא אות ו' מתשר"ק,
ושורה שני' הוא אות ל' או ו' משם אלוף, כי גם
אות א' ואות פ' משם אלוף נמצאו שתי פעמים. וכאשר
דרשתי מאת החכם ר"א נייאבויער ני' לעיין בגוף הכ"י
המונה באקספרד, ענה דודי ואמר לי כי באמת נמצאו
בגוף הכ"י שתי השורות החסרות בדפוס והעתיקן לי
בטובו, וזהו נוסחן:

ושמונה וארבעים מנרשי לוי שש מהן למקלט בגדרי
לכתוב תורתו על אבנים זכר המזנבים בעדרי

והנה השורה הראשונה מתחלת באות ו' מתשר"ק
והשורה השניה באות ל' מן אלוף, החסרות בדפוס.

וזאת אשר מצאתי להוסיף:

1. אזהרות ר' יצחק גיקמליא,

2. אזהרות אחרות לר"ש בן גבירול.

והרשות של אלה האזהרות האחרונות המתחיל:
שולמית שחרחרות נדפס בציון ח"ב 145 ובמחזור מנהג
ארגיל דף מ"ג (ליוורנו תקנ"ג) והאזהרות עצמן מתחילות:
אלקיך אש אוכלה, ונמצאו מהן מצוות עשה בכ"י גינצ-
בורג בפארזי ע"י מה שכתב החכם הר"ש זקש ני' בצופה
למגיד שנה ט"ו עמוד 341 כהערה ובספרו שה"ש אשר
לרשב"ג עמוד קס"ו. — והנה שתי אלה האזהרות מוכאות
בפי' כ"י על אזהרות רשב"ג (המתחילות שמור לבי
מענה) אשר ראה דוקעס, והביאו בספרו נחל קדומים
עמוד 27. ועל זה העיר לנכון הר"ש זקש ני'. שהפי'
ההוא הוא לר' משה אבן תבון הנמצא ג"כ בכ"י אצל
גינצבורג, והוא נמצא גם אצלי ב' פעמים, ומוכא
גם כן בס' הואיל משה באר לשלש רגלים (עי"ש 1832)
דף קפ"ד. אמנם בס' הואיל משה באר יחס בטעות הפי'
לר' יצחק קמחי אשר הוא באמת לר' משה בן תבון,
כמו שנמצא באר היטב בראש כ"י שלי סי' 205. —
והנה בכ"י האחר שלי סי' 307 לא נמצא בראשו למי
הוא הפירוש, ומתחיל בסתם: פתיחה לפירוש האזהרות

והוא

(והוא הנמצא ג"כ בכ"י 205 לר"מ בן תבון). אמנם אחרי אזהרות גבירול והפירוש שעליהן (אשר הוא לר"מ בן תבון) תכאנה בכ"י זה האחרון אזהרות ר' יצחק בר מרדכי, עם פירושו (ופי' הקצר הנדפס לאזהרות ר' קמחי במחזור מנהג קרפאנטראץ אמשטרדם תקי"ט הוא פי' ר"י קמחי הנמצא אצלי בכ"י זה לכד ההתחלה) והפירוש מתחיל: „אמר (רבי) יצחק בר מרדכי נ"ע כבר הקדמני בפתיחת זה המאמר ר"ל שערי ציון הסיבה שהביאתנו לחבר אזהרות אלו כעין חתימה לחבור זה ויעדנו ג"כ לחבר אליהם פירושם וכו'” — ומוזה יתראה כי ר' יצחק בר מרדכי קמחי חבר ס' שערי ציון וגם פתיחה לזה הספר ובסופו חבר אזהרות עם פירושן, אמנם בכ"י אשר לפני לא נמצאו רק האזהרות עם פירושן לבדן ולא גוף הספר והפתיחה. אמנם בעל הואיל משה כאר (אשר היה לפניו כ"י זה או כדומה לו) חשב כי הפתיחה הנמצאת בכ"י זה לפני אזהרות גבירול אשר הוא לר"מ בן תבון, היא לר' יצחק קמחי, ולכן יחס לו בטעות גם הפירוש לאזהרות גבירול. וטעותו זאת מוכח ממה שכתב דף קפ"ג ע"ב: „וז'ל הררי קמחי ז'ל בהקדמתו בספרו שערי ציון: ואין חולק כמנין כלל המצות ולא בדין פרטי המצות אבל יש רבים מונים במספר המצות פרטים אחרים ועושים מן השרשים פארות ומן הפארות שרשים וכו'” וכל זה נמצא אות כאות בפתיחת ר"מ בן תבון לפירושו על האזהרות של גבירול, אך בעל הואיל משה כאר חשב בטעות כי הפתיחה הזאת הוא פתיחת ר"י קמחי לספרו שערי ציון. ולפי זה גם דברי החכם צונץ נ"י בספרו הנזכר ע' 187 וע' 505 צריכים תיקון. דרך אגב אודיעך כי הנה לפני האזהרות לא העשה לר' יצחק בר מרדכי קמחי בסדר קארפאנטראץ דפוס אמשטרדם דף קי"ג נמצא שיר קטן כזה: לו יסיעך, אל ויניעך, או יסגיר ויעצור, מצותיו שמור. הן יראת ה' היא חכמה ואור, בה בושם עדני. חתום בצרור, תאוה היא לעיני, נוטף צוף ומור. מה הוגיעך, צור מושיעך, רפאות שם ומזור. פי מלך שמור. —

וכראשו נמצא בדפוס : פזמון לבעל האזהרות' —
אמנם זה טעות, כי ר' משה כרמי בספרו הואיל משה
באר דף קס"א הביא : „ובס"א כ"י כתיב קודם זה פזמון
אל הפלוסוף ר' לוי בן גרשון למצות לא תעשה' — וכן
מצאתי בסדור קטן כ"י שלי סי' 261 : פזמון למצות
לא תעשה לחכם הפלוסוף ר' לוי בן גרשם נ"ע, גם
נמצאו בו נקודות על שלש אותיות הראשונות מהפזמון,
לרמזו על שם „לוי" — עוד מצאתי בכ"י שלי גם פזמון
שלו למצות עשה אשר לא נמצא בדפוס ולא נודע
עד הנה, ולכן הנני מעתיקו לך פה :

פזמון לר' לוי בן גרשם למצות עשה מאזהרות
הנכבד ר' יצחק בר מרדכי נ"ע.

לאיש מוסר אני מבצר	וכי ישמאיל ואימינה
ולדעות אני אוצר	ובי עולם ובי נבנה
ימיני תאריך ימים	שמאלי כל יקר נתנה
אני רפאות לכל בשר	אני חכמה אני בינה.

וכנראה נעלם זאת מהחכם צונץ נ"י, יען כי לא
הביא את הרלב"ג במספר הפייטנים בספרו הנזכר. —
והנה הרב בעל קורא הדורות אמר כי מ"ש הרמב"ם
על מחברי האזהרות כי היו משוררים לא רבנים כיון
כזה על ר' יצחק בר ראובן, וע"ז השיג עליו בצדק הרב
חיד"א, כי זה לא יתכן שהרמב"ם יאמר כזאת על רב
מובהק כזה. ונ"ל כי כוונת הרמב"ם לאזהרות ר' יצחק
גיטליא ולשתי אזהרות ר"ש בן גבירול וכדומה. —

עוד הביא הרב חיד"א בשם הרשב"ש (סימן קמ"ו
מתשובותיו) כי גם הרמב"ן חבר אזהרות. וע"ז העיר
בעל עמודי העבודה (ע' 236) כי הוא זר בעיניו שלא
זכר הרמב"ן אזהרות שלו במקום הראוי והוא בהשגותיו
על ס' המצות להרמב"ם — אמנם ממה שהביא ממנו
הרשב"ש : „שונא גזול ויבחר לו שאול" נראה כי אזהרות
רמב"ן לא היו על תרי"ג מצות רק על הלכות לולב
וסוכה

וסוכה, כמו שחבר גם ר' יצחק שניר, אמת אבאר
הלכות סוכה' ונמצא במחזור אוניון. ע"י עמודי העבודה
ע' 120. וע"ש ע' 307 מביא שבמגיד משנה לעירובין
פ"ה ה"ח נמצא: ר' פנחס הלוי באזהרות שלו' — וע'
מ"ש החכם צונץ נ' בספרו הנזכר ע' 492 כי אזהרות
אלה לר' פנחס בר' יוסף הם לשבת שלפני ר"ה. ואני
ראיתי אותן במחזור קאטאלוניה הנדפס והם על הלכות
ר"ה, ויתכן כי גם אזהרות הרמב"ן היו כמו כן על
הלכות לולב. — עוד יש להוסיף על ספרי תרי"ג מצות:
3. אור השנים. תרי"ג מצות וסדרן ר' אריה ליב בן
מרדכי עפשטיין. פפ"ד א תקי"ד (ע"י רשימת צעדנער
ע' 241).

4. באור אזהרות ר' שלמה בן גבירול מאת ר' משה
אבן תבון (ע"י למעלה).

5. חרוזות נפלאות שקולות. על תרי"ג מצות וכו'
לר' מאניש חיות, כמו שהבאת בבכורים שנה א' עמוד 6.

6. יד אברהם. . . והוא חבור האזהרות. ר' אברהם
גבאי איזדרו. אמשטרדם תקי"ח. (ע"י רשימת צעדנער
262) וע"י רשימת מיללער באמשטרדם מספרים שנמכרו
שמה $\frac{5}{10}$ מאי משנת 1870 כי היה נמצא שם כתב
יד סי' 218 ובהוכו גם פירוש קצר.

7. לקט אליהו. באור רמ"ח מצות עשה. ר' אליהו
בר יוסף שפירא ברעסלא תקצ"ד (רשימת צעדנער 731).

8. מצרף לחכמה. והוא כולל כל תרי"ג מצות. ר'
שמעי' בן שמעון צבי. אמשטרדם תקכ"ה (צעדנער 696).

9. משמרת המצות. ע"י מה שכתב הר"ב חיד"א
בשה"ג ח"ב רף ד': ראיתי אזהרות שיסד הרב מ' יהושע
בנכנשתי הר"ב שדה יהושע עפ"י סדר הרמב"ם והם
כב"י וחבר פי' עליהם וקרא לו משמרת המצות, ומר
אחיו הר"ב כנה"ג בס' דינא דחיי שקיל וטרי טובא על
ס' הנזכר.

10. משנת חכמים. כאשר נמנו וגמרו תרי"ג מצות.
יוסף בן יעקב יצחק. לבוב הקנ"ב (צעדנער 345).

11. ספר המצות ר' יוסף בר שאול בכ"י. עי' מה שכתב עליו ידידי החר"א נייבויער בצופה למגיד שנה י"ט עמוד 6.

12. ערוגה קטנה. לדעת המצות עשה היוצאים מכל עץ הגן. ר' דניאל קליף. האמבורג תקמ"ז (צעדנער 188). אלה הדברים אשר מצאתי להעיר ולהוסיף על דבריך ואם ימצאו חן בעיניך, ישמח לבי גם אני ידיך מוקירך ומכבדך

ש' ז' ח' ה'.

ב"ך אדר שני הרל"ח.

אחרי כתיבי זאת מצאתי ברשימת כתבי יד אקספרד להחר"א נייבויער (אשר היטיב עמדי לשלוח לי ממנה חלק גדול) דף 242 כי בס' 1055 נמצא על אזהרות אתה הנחלת: „אזהרות אשר יוסרו בישיבה“. ובסופם נמצא שם: „כסדר הזה נוהגין לומר בכל ארץ לותייר אין להמירו. יש אומרים ביום שני אזהרות קצרות הללו לזכר דברים בעלמא מאחר שמאחמול נתפרשו“ והיא מסייע למה שכתתי למעלה.

על עמך, וְכִלְיָם לְעַמְּךָ וְלְאֶרֶץ
עַמְּךָ וְלְעַמְּךָ וְלְעַמְּךָ וְלְעַמְּךָ
וְלְעַמְּךָ וְלְעַמְּךָ וְלְעַמְּךָ וְלְעַמְּךָ
וְלְעַמְּךָ וְלְעַמְּךָ וְלְעַמְּךָ וְלְעַמְּךָ

וְלְעַמְּךָ וְלְעַמְּךָ וְלְעַמְּךָ וְלְעַמְּךָ
וְלְעַמְּךָ וְלְעַמְּךָ וְלְעַמְּךָ וְלְעַמְּךָ
וְלְעַמְּךָ וְלְעַמְּךָ וְלְעַמְּךָ וְלְעַמְּךָ
וְלְעַמְּךָ וְלְעַמְּךָ וְלְעַמְּךָ וְלְעַמְּךָ
וְלְעַמְּךָ וְלְעַמְּךָ וְלְעַמְּךָ וְלְעַמְּךָ

עַל שֵׁם יְהוָה וְעַל שֵׁם יְהוָה
עַל שֵׁם יְהוָה וְעַל שֵׁם יְהוָה
עַל שֵׁם יְהוָה וְעַל שֵׁם יְהוָה
עַל שֵׁם יְהוָה וְעַל שֵׁם יְהוָה
עַל שֵׁם יְהוָה וְעַל שֵׁם יְהוָה

עמך

עַל שֵׁם יְהוָה וְעַל שֵׁם יְהוָה
עַל שֵׁם יְהוָה וְעַל שֵׁם יְהוָה

עַל שֵׁם יְהוָה וְעַל שֵׁם יְהוָה

לְעַד יַעֲמֹדוּ בְּמִלְאֵי שָׁמַיִם
הַמָּה הַרוּתִים לְנֹצַח בְּסֵפֶר הַחַיִּים !

סֵפֶר הַחַיִּים לֹא כִתְּבִי הַבָּלִים ,
לֹא חַיֵּי הַגּוֹ יִסּוּדוּ רָקֵב וְעַפְרוֹת
חַיֵּי נֹצַח הַמָּה ! לֹא הוֹלְכִים וְכֹלִים ,
לֹא יִדְעוּ מוֹת אוֹ תוֹגָה וְעַבְרוֹת
אֲשֶׁרֵי הַתְּמִימִים יְכִינּוּ צְדָה לְדַרְךָ
וְלֹא לִיל הַזֹּהָב לֹא יִכְרְעוּ בְּרֵךְ

מָה ! נְעִימִים הַיָּמִים לְהוֹלְכֵי מִשְׁרִים
הוֹד וְהִדָּר פֶּעֶלֶם רוֹדְפֵי דָסֵד וּנְדָבָה ,
כָּד רַגְעֵי חַיִּיהֶם בְּעֵינֵיהֶם יִקְרִים ,
הַמִּשְׁרִים אֲרַחֲוֹתֶם בְּחַמְלָה וְעֲנֹה ,
יִרְאֵת ד' מְבַטָּח עוֹז לְכֹל אֲנִשֵּׁי אַמוֹנָה ,
חֲפָצִים הַצְרָקָה מִטְרַתֶּם הַחֲנִינָה !

וְאַתָּה שֵׁר אֱלֹהִים ! נֶפֶשׁ יִקְרָה !
יִשְׂרָאֵל נוֹשַׁע בְּךָ תִּשְׁוַעַת עוֹלָמִים ,
בְּשָׁמַיִם הוֹדֵךְ בַּחֲמָה בָרָה ,
וְצִוִּינִי פִּזְרוֹנְךָ נְאֻמִּים בְּיָמִים ,
נְאֻמִּים לְדוֹר אַחֲרוֹן לְהַבִּיעַ תְּפִאֲרֹתֶךָ
וְעַדִּי עַד יָנוּן יוֹפִיעַ הַדָּר כְּבוֹד הוֹדֵךְ !

בְּרוּחַ נְדִיבָה רַעֲבִים כְּלֻכְתָּהּ ,
 הַאֲדָרֶת וְהָאֲמוּנָה מִטְרַת חֲלֹדֶךָ
 בְּעַד טוֹבַת עֵמֶךָ יִגְעַת עֲמֻלָּתָהּ ,
 וְהַעֲדָקָה וְהַחֲמָלָה תַּעֲוֶדֶת חַיִּיךָ ,
 בְּתִי -- סֵפֶר בְּהַסֵּד בּוֹנֵנָת ,
 וּבְאֵהֶבֶת אָב דַּכְּאֵי רוּחַ מֵהוֹנֶךָ חוֹנֵנָת !

לְבָרְכֶךָ שֶׁר גַּם נַפְשִׁי מִתְעוֹרֶרֶת ,
 לְרַבִּיעַ תּוֹדֹתֵי בְּלִשׁוֹן מְדַבֶּרֶת ,
 כִּי רַק זֹאת רְכוּשֵׁי חוּנֵי גִיב שְׁפָאִים ,
 אֵךְ בְּמָה אֲבָרְכֶךָ בְּרִיךְ יְיָ בְּחִירָהוּ ,
 מָה אֶעֱתִיר בְּעֶדְךָ צִיר אֵל , נִזְיָרָהוּ ,
 מָה אֲבַחֵר וְאֲדַבְּרָה וְאֶפְרוֹשׁ כַּפָּיִם ?

בְּבָתִּים מְלֵאִים כָּל טוֹב נְכֹסִים וְעֹשֶׂה ,
 בְּשֵׁם יְקָר וְתַפְאֲרַת גְּדוּלָה וְאֵשֶׁר
 בְּלֵב טוֹב , בְּרוּחַ נְדִיבָה , בְּנַפְשׁ חוֹנֵנָת ?
 הֵן כָּל אֵלֶּה בְּנַעֲיָמִים חֲכָדִיךָ ,
 אֵף נַחֲלַת שָׁמַיִם שְׁפָרָה עֲלֶיךָ ,
 וְעֲנִיָּה צַדִּיק לְךָ הוֹד וְיִקָּר נִתְּנָת !

אֵךְ בְּרָכָה אַחַת לְךָ נַפְשִׁי יוֹדַעַת ,
 מִלְּבָבִי וּלְבַב כָּל אֲחֵי לְךָ נוֹבַעַת ,
 עוֹד ? אֲוֶרְךָ יְמִים בְּחַוִּיבֵנו תּוֹפִיעַ ,

טוֹבָה -- טוֹבוּ, בְּאוֹרָךְ -- אוֹרוֹ זוֹרֵחַ
 אֲשֶׁרְךָ -- אֲשֶׁרוּ בְּהַצְלַחְתְּךָ -- צוֹלַח,
 הִיָּה הַלָּאָה גּוֹאֵל מִלָּאָה מוֹשִׁיעַ!

לְשִׁמְךָ לְזִכְרֶךָ תְּאוֹת גַּפְשֵׁנוּ
 כִּי אַתָּה לְעַמְּךָ מִתְּנַת שָׁמַיִם
 וְאֶרֶץ יִהְיֶה לָּךְ רִגְשֵׁי קִבְּנוּ
 הִי יֶאֱרֶיךָ יָמֶיךָ בְּשָׁנוֹת חַיִּים
 עֲנֹת חַיִּים בְּאֵין עֶצֶב בְּרִיא וְאוֹלָם,
 לְמוֹפֵת: כִּי צְדִיקָה בְּאֶרֶץ יִשְׁוֹלָם!

יהיו נא לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך
 כאות נפש עבדך המוקירך כערכך הרם, והמשתחוה
 לך בענות כבוד!

אברהם אהרן ראטהמאנן.

אניה סערה

אניה סערה נדרת,
 בים נורא רחב ידים,
 במצולת תהום יורדת,
 ותעל במשברי המים

פעם בתהם הלילה,
 העסק במעמקי שממה,
 ופעם הגבה מעלה,
 בנפי שחקים ברמה.

ובזק וחזיו רעם,
 ישתערו הה! לבלעה,
 ורוחות בכנפי זעם,
 בקצף השבלת אפסוה.

ותקרקר מגלים רהבים,
 ותצל כמעט שאולה,
 אך איננה לשנבים,
 להשבר לא יכלה.

מי זה מסלסה מקרץ
 מתגרת רוח סעה?
 ואי זה גדר בפרץ
 נז שורר בשואת

כסה תשחה ותשוח,
 באין משוש ואזם תרן,
 בלי מלח אי מנוח,
 כמוץ יסער מגרן |

עת ורוח ומשכרים
 מבלתי יכלת בידם
 נלאה זרועם לבקרים,
 להשבית זכרה מאדם.

שמה בנקרות צורים,
 כפעם בפעם נגפה,
 ובקרקע מים אדירים,
 האמינו כי נרחפה

קרשי האניה יתחמקו,
 לא יוכלו יתפרדו,
 ילעגו לסער, ישחקו
 עוד יחדיו יתלכדו

ככה תהלך תעה
 מבינות לנבכי מצולה,
 באפלה מנודה ושאה
 בזרם מבלי מסלה.

ובכן ימים כבירים
 תשחה בארבות ידיה,

ועריצי גוים אדירים,
יקראו מלא אחריה

צוררים מכל הארצות,
יתגודרו על בלימה,
יחרפו חרפות ונאצות,
בנאווה ובוז וכלימה!

אניה סערה נדרת,
על תהם רחב ידים,
גלסודה הוי! נדרת,
בין רבבות גלי מים.

הקורות הן יקרקרו,
הספים יתסצו, —
טרעז מסביב נהרו,
ראו ויתלוצצו!

הביטו, ראו האניה!
איה תרנה ממעל?
הן עתה הוכתה שאיה,
התשוב הפעם ותעל?

מאין לה ישועתה?
איפא מלאך שושיע,
יקום להחיש עזרתה,
יצו עליה במפגיע?

מה לך הים כי תשא,
 ותסבל נשל אשפתות,
 ציה בעוק, רם ונשא,
 להרסה בנחלי הבתות.

אנשיה חסרי דעת,
 בני בליעל אבותימו,
 מוכים בנגע הצרעת,
 כלה בחיפה ואיניסו!

„פחי בהם רוח סערה,
 פתח תהם שערי דלתיך
 פיות משברי הצרה,
 ושמת אותם בלעך!

והסער חיש מתחולל,
 והגלים יתנו בקולם,
 והים בקצפו מתגולל,
 ויחילו זרועות עולם.

מה קול ענות ישמע,
 מבינות להרבות האניה?
 נהי ותודה יתרועע,
 לאל רב העליליה:

לך ארני הצדקה,
 ואנחנו אך הרשעים,

הקשיבה לקול הצעקה,
וסלח לנו החטאי־ם!

לנו בשת הפנים,
צדיק וישר פעלך,
כרחם אב על הבנים,
רחמנו כרב חסרך.

חסת הסער שככה,
הס! הרוחות שאננים,
והאניה שותה ככה,
השקט לעתים מזומנים.

אניה סערה נדדת,
בת עמי העבריה,
פלאים אהה! יורדת,
על משברי רומניה,

בת עמי לא רוחמה!
הנה שמשך הופיע,
מים יעלה בדממה,
קדמה כמעט יגיע.

סביב סכל העברים,
אפסו אנשי מצמיתך,
גם יאשרך בשערים,
אשר איננו בן בריתך,

דרור והפש למה ,
 נתן לך סביבותיך !
 יען רוחך נאמנה ,
 מודעת לשכנוך .

הן נקראת לגדור פריץ
 משרים אך למעת ,
 ולכל עמי הארץ ,
 ככהן תשמרי דעת ,

משרה רבת הערך ,
 הלא על שכמך הישסה ,
 לסול לאדם דרך ,
 מסלה בקצוי האדמה ,

נפלאת מגויי תבל ,
 פקודי אל לשמוע ,
 נאצלת משומרי הבל ,
 זרע אטון לזרוע .

לכן שמרי נא למדי ,
 חקות אלוה סמעל ,
 בברית קדש , ברית שדי ,
 נצה לא המצלי נעל

הדייקי בחכמה ותורה ,
 והיו בידך לאחדים ,
 כשתיהן תצא אורה ,

בהלם נרם אך צסדים .

אם בכל נפשך תדרושי ,
 למצוא בהן תושיה ,
 אז עמי לא תבושי ,
 אם יקראי לך עבריה !

כחמה תהיי ברה ,
 נם בתוך הארצות האל ,
 עוד יזכרו לתפארה :
 עברי , יהודי וישראל !

האח ! התור יגיע ,
 ותשובי למנוחכי ,
 כן נפשי לי תביע ,
 כי אדני גמל עליכי !

היהודי הרוכעני *

מדוע הקדרתי ונפשי אמללה,
שאלו תשאלוני יחד תתפלאו,
על פני התונה, ורוחי חבלה,
תעטיקי שאלה וכלכם תשאו.

איכה אנילה לפני יצהלו,
אם בכל מדרך כף רגל פחת וצרה,
בעת שאר אחי מנוחה ינחלו,
אנכי מורדף, מוכה בלתי סרה!

עת אחי יתעדנו בזוהר שמש,
חלקם בחיים בכל ארצות תבל,
חשך אלך, בעדי עואה ואמש,
מות ואכרון המה לי לחבל.

עת אחי ישנשגו כנפן פוריה,
בתבל שוקטום באין צוחה וסרף,
עין אויב עריץ לבלעני צוסיה,
נכם הרמה ישאגו, ועלו סן הארץ,

בכל ארץ ברעהו לא ירהב נבר,
אך באין סעצור החרות שוררת!
פה נכזים נחנו נשיש למצוא קבר,
ובאין מכבה אש הקנאה בוערת!

כל אים ומסלכה בכל אפסים ,
 אור החופש על אחינו תשפיע ,
 אחר כבוד יקחו ינשאו על כפים ,
 שמש צדקה ומרפא, עליהם תופיע ,

ופה באין חמלה על צוא- נרדפנו ,
 כמפחד לילה נסתר כלנו ,
 לבזויי-עם, לעברים נחשבנו ,
 בהשפטו יצא נקי כל משחית בנו .

ככה אנכי קודר ושוחח ,
 בארץ גזרה ארץ רומניה
 כבר עון כשעיר משתלה ,
 נגד פני רעה ואחרי שאיה !

לזמן כי ירפא לשוא נפשנו חכתה
 בחליפות ימנו צרותינו חודשו ,
 עת-חיה, לשברי עמים רבים רפאתה
 ומכותינו לא זורו ולא חבשו !

אך עוד תקוה אחת נגד עינינו
 נצא לרויה לארץ טובה ורחבה
 שם נמצא מנוח הנה מכטינו
 ואוי נא לנו אם גם היא נכזבה ׀

וּבְאַרְצֶךָ מִגֵּד שָׁמַיִם
שָׁמָּה מְנוּחָה תִּמְצְאוּ
קִרְאוּ מִבְּשָׂרְתָּהּ יְרוּשָׁלַיִם
לְבָנֵי הַגּוֹלָה "בְּרִקְאוּ"

דייליע בראש הכרמל,
תרמ"ד

לְאוֹמֵי וּבֶן עַמִּי

בֶּן עַמִּי וְלְאוֹמֵי
כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל
אִישׁ הַמַּיִיחַל עַמִּי
אֶרְצוֹ תִּגְאֹל

עַתָּה אֶרְצוֹ תִּגְאֹל
נְבוֹא עַד הַלּוֹם
אִזּוֹ נִם עִם יִשְׂרָאֵל
אִזּוֹ יִקְרָא לְאוֹם

עוד לְעֵינֵינוּ מִיַּפְעַת
וְעָלִי חוֹרֵבָן מִקֶּדְשֵׁנוּ
עֵינ־אֲחַת עוֹד דּוֹמְעַת

כָּל עוֹד הַיַּרְדֵּן בְּנֶאֱוֹן
גְּלִיּוֹ גְּדוֹתָיו יִגְלוֹן
וְלַיִם כְּנֶגְרַת כְּשֶׁאֱוֹן
כְּקוֹל הַמּוֹלָה יִפְלוֹן

כָּל עוֹד שָׁם עָלִי דְרָכַיִים
שָׁם שִׁעַר יִפֹּת שְׂאֵיָה
וַיִּבֵּן הַחֲרָבוֹת יְרוּשָׁלַיִם
עוֹד בֵּת-צִיּוֹן בּוֹכָה

כָּל עוֹד שְׂמָה דְמַעוֹת מְהוֹרוֹת
מִעֵינ־עַמִּי נוֹזְלוֹת
לְכַפּוֹת לְצִיּוֹן-בְּרֵאשֵׁי אֲנִשְׁמוֹרוֹת
יָקוּם בַּחֲצֵי הַלַּיְלוֹת

כָּל עוֹד רִגְשׁ אֲהַבַּת-הַלְּאִוּם
בְּלֵב הַיְהוּדִי פּוֹעֵם
עוֹד נוֹכַל קוּה גַם הַיּוֹם

כִּי יִרְחַמְנוּ אֵל זֹעֵם

שִׁמְעוּ אֶחָי בְּאַרְצוֹת נֹדֵי
אֶת קוֹל אֶחָד חוֹזֵינוּ
"כִּי רַק עִם אַחֲרוֹן הִיהוּדֵי"
"גַּם אַחֲרִית תִּקְנֵתֵינוּ"

ירושלים תרמ"ד.

מִשְׁמַר הַיַּרְדֵּן

לבקשת משכילי ירושלים

בְּקוֹל רַעַם בְּשָׁמַיִם
קוֹלוֹת חוֹצְבֵי לְהַבּוֹת
קוֹל קוֹרֵא מִירוּשָׁלַיִם
חוֹשֵׁי לְאַרְצֵן הָאֲבוֹת
לַיַּרְדֵּן לַיַּרְדֵּן אֲתִיו
מִעֲבָרוֹת עֲשׂוּ מְקָרוֹת
מְקוֹם נְהַר פְּלִגְיוֹ יְהִמְיוּ
הַעֲמִידוּ שֵׁם מִשְׁמֹרוֹת
חָרַב לְאֲדָנֵי וּלְאַרְצֵינוּ
בַּיַּרְדֵּן שִׁמְחָה מִשְׁמֵרֵתֵנוּ

הִרְגַעִי אֶרֶץ אֶהוּבָה
נַחֲנוּ לֹא נִרְגַע
בֵּל נִתְנָה הַיּוֹת עֲזוּבָה
עֵת קוֹל קָרֵב יִשְׁמַע
בְּחַיֵּי-הָעוֹלָם נִשְׁבַּע
גַּם נִתְקַע אֶת כַּפֵּינוּ
עֵת קוֹל שׁוֹפָר יִשְׁמַע
אֲזוּ נְרִימָה דְגִלָּנוּ
חָרֵב לְאֲדָנִי וּלְאֲרָצֵנוּ
בִּירְדוֹן שָׁמָּה מִשְׁמֵרֵתֵנוּ

כָּל עוֹד הַדָּג בְּמִימָיו שָׁמָּה
נָלְיוּ יַחַץ סִנְפִירוֹ
וְאַרְיֵה יִזְנַק מִן הָרְמָה
שָׁם בְּשֵׁאוֹן קוֹל אֲדִירוֹ
כָּל עוֹד נִמְשִׁי דָם בְּעוֹרֵקֵנוּ
בְּרָצוֹא וְנִשׁוּב יִזְלֹוּן
וְעָלִי קְבָרֵי-אֲבוֹתֵנוּ
אֲגִלֵּי-הַמַּל וּפְלֹוּן
חָרֵב לְאֲדָנִי וּלְאֲרָצֵנוּ

בִּירְדֵן שָׁמָּה מִשְׁמַרְתָּנוּ

וְאִם מִצְפּוֹן סוּפָה סַעַר
הַמּוֹן לְאוֹמִים יְהִי מִי
דְּבָרֵי רִיבוֹת שֵׁם בִּשְׁעַר
"לָמָּה מָנוּ תִבְעִי?"
לָנוּ אֶרֶץ אֲבוֹתֵנוּ
מֵאִז מְעוֹלָם יִרְשָׁה
וּנְשִׂידַד אֶת אֲדַמְתָּנוּ
הֵא אֲתוֹת וּמַחֲרִישָׁה
חָרַב לְאֲדָנִי וּלְאֲרָצֵנוּ
בִּירְדֵן שָׁמָּה מִשְׁמַרְתָּנוּ

ירושלים תרמ"ו.

גַּם יִשְׂרָאֵל יִשְׁכּוֹן בְּאֶרֶץ

רֵאשׁוֹן-אָדָם עֵת אֱלֹהִים גָּרָהוּ
מִבֵּן עַדְנֹו שָׁכַן אֲזִי שָׁמָּה
לְעִבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ אֲזִי שִׁדֵי צָוָהוּ
לְשִׁמּוֹר לְעִבּוֹד אֵת הָאֲדָמָה

וּפְקוּדַת אֵל בְּנֵי יְהוּדָה לֹא שָׁמְרוּ
בְּשִׁכּוֹן יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מְגוּרֹו
לָכֵן גָּלָה בְּנָיו כְּמוֹץ נִסְעָרוּ
גָּלָה מֵאֶרְצוֹ וְאָבַד גִּירוֹ

לְמִשׁוֹךְ מַחְרִישָׁה לְלַמֵּד בְּנֵי יְהוּדָה
מִקְוֵה-יִשְׂרָאֵל בֵּית הַסֵּפֶר
שָׁמָּה תְּאוֹמִים יַחַד תּוֹרָה וּתְעוּדָה
חֻקָּה וּמִלְאכָה וְאִמְרֵי שִׁפְרָה

מִקְוֵה-יִשְׂרָאֵל נְחֻמָּה וַיִּשְׁוֶעָה
יָבִיא לְדוֹר יָבֹא אַחֲרֵינוּ
מִקְוֵה-יִשְׂרָאֵל הִיא יִתֵּד הַתְּקוּעָה
עָלֶיהָ נִתְּלָה תְּקוּתֵינוּ

תְּקוּתֵינוּ

"לבקשת אחד הלאומים הנודע"

עוד לא אֶבְדָּה תְּקוּתֵינוּ
הַתְּקוּה הַנּוֹשָׁנָה
מִשׁוּב לְאֶרֶץ אֲבוֹתֵינוּ
לְעִיר בָּהּ דָּוִד הָנָה

כָּל עוֹד בְּלִבּוֹ שֵׁם פְּנִימָה
נִפְשׁ יְהוּדֵי הוֹמִיָּה
וּלְפָאֲתֵי מִזְרַח קְדִימָה
עֵינֵינוּ לְצִיּוֹן צוֹפִיָּה

כָּל עוֹד דְּמַעוֹת מְעִינֵינוּ
תִּרְדְּנָה כְּנֶשֶׁם נְדָבוֹת
וְרִבְבוֹת מִבְּנֵי עַמֵּנוּ
עוֹד הוֹלְכִים לְקַבְּרֵי-אֲבוֹת
כָּל עוֹד הוֹמֵת-מִחֲמַדֵּינוּ

מושבות בני ישראל

בנגב הארץ

Bist du nicht stark ergriffen,
Vom Klang der Melodien?
Es ist die Zukunft Musick,
Der Oper „Kolonien“.

מקוה ישראל

מקוה ישראל אדני כל עובדי יבשו יסורי
בארץ יכתבו (ירמיה).

מקוה ישראל מאז לך קוינו
בגלות החל לנו עתה
ומקוה ישראל עתה ראינו
מקוה ישראל לא נחמה

בל עוד ישראל ישא את כנעתו
קנאת עמים יקרצו קרין
עוד יראו יעקב הוא ישדד אדמתו